

Når en misjonær kommer hjem

AV ØYVIND M. EIDE

Hjemmeoppholdet etter første periode på misjonsmarken er et meget viktig tidsavsnitt i en misjonærs liv – kanskje det viktigste.

Misjonsorganisasjonene har ikke vært tilstrekkelig oppmerksomme på dette, eller ikke forstått situasjonen tilstrekkelig og følgelig ikke vært istand til å møte misjonæren med den nødvendige omsorg og støtte.

Store ressurser settes inn for å forberede misjonæren på sin gjerning. Lite gjøres for å hjelpe misjonæren til å bearbeide og integrere erfaringer utenfra.

Om en ikke får gjennomarbeidet emosjonelt sterke og tildels negative erfaringer, kan disse være nok til å hindre en ny utreise.

La oss illustrere vårt poeng med et bilde:

Storbagasjen er et sentralt begrep i en misjonærs liv. Ved utreise legges mye omtanke i pakkingen. Alt som kan bidra til å gjøre livet lettere ute, tas med. Håndbøkene inneholder lange lister med gode tips.

Ved hjemreise pakkes storbagasjen pånytt. De saker som kan brukes i Norge pakkes ned – om enn nedslitt. Det gis god plass til souvenirer og gaver. Bagasjekvotene er gjerne fyllt hjem igjen også.

Det finnes en ikkemateriell storbagasje. Misjonene er svært behjelpelige med denne også ved utreise. Misjonæren rustes med visjoner og forventninger, teologi og kulturkunnskap, psykologi og språk.

Men – også ved hjemreise pakkes en ikkemateriell storbagasje. Hva består den av? – Mange gleder, rike minner, vennskap og taknemlighet, men også utmattelse, nederlag og uløste konflikter.

Tønnene med den åndelige og følelsesmessige storbagasje er fyllt til trengsel – også ved hjemreise.

Mange misjonærer trenger hjelp til å pakke opp denne bagasje. Men hvem hjelper dem? Får de ikke hjelp, er tønnene minst halvfulle idet ny pakkesjau står for døren. Hva da?

La oss i det følgende peke på noen områder som har vært lite påaktet, men som er vel verd å være oppmerksom på for enhver som står i et administrativt eller personlig forhold til misjonærer.

Om vi ser for oss bildet av storbagasjen, kan vi forestille oss at vi arbeider oss igjennom fire skikt i en tønne. Hvert skikt har flere pakker. Vi vil se på noen av dem.

1. Tretthet

Når en misjonær kommer hjem er han trett. Han er trett av pakking og reising, strevet med å komme i orden og alle utgiftene. Bak seg har han flere års opphold i tildels varmt og usunnt klima. Det har gjerne blitt lite mosjon og ikke sjelden har han en tropesykdom bak seg eller i seg. Trettheten kan gi seg mange utslag. Følelsen av å være utslitt kan være tydelig, eller uttrykksformen kan være mer indirekte i form av hodepine, magesmerter, søvnløshet eller andre plager. En kan være irritabel eller ha vansker med å utføre konsentrert, målrettet arbeid.

Enhver som har innsikt i misjonærens arbeidssituasjon vil synes disse reaksjonene er både naturlige og rimelige. Derfor har misjonærene rett på en lang ferie ved hjemkomst. Men denne innsikt til tross, kan det være nyttig å analysere tretthetssyndromet nærmere.

1.1 «*Burn-out*». De siste år har en vist stigende interesse for et fenomen som psykiatrisk faglitteratur betegner med begrepet «*burn-out*.» Det karakteriseres nettopp ved tilstander som beskrevet ovenfor – følelsen av å være utmattet osv. Men det interessante er at mennesker i visse typer yrkê, synes å være mer utsatt for denne type utmattelse enn andre. Syndromet er beskrevet hos pleiepersonale på barneavdelinger og psykiatriske avdelinger, ledere i forretningslivet, politimenn og prester.¹

I sin artikkel: «*Burn-out in the pastorate*» definerer forfatteren, Stephen Daniel, *burnout* på følgende vis: «en følelsesmessig utmattelse som resultat av stress ved mellommenneskelige relasjoner . . . en meget spesiell form for følelsesmessig utmattelse . . . hvor fagmannen mister sitt positive forhold, sin sympati og respekt for klienten.»

Dermed er antydnet noe om årsaken. Kreftene tappes på en annen måte når en arbeider med mennesker enn når en arbeider med maskiner. Det karakteristiske ved de undersøkte grupper er at de i stor

grad bruker seg selv som instrument i sitt arbeid. Dermed tappes en gradvis for personlige ressurser. Energien går hele tiden ut, og lite tilføres.

Det som kunne sies om de ovenfornevnte yrkesgrupper, kan langt på vei gjøres gjeldende for misjonærer.

En kan eksempelvis tenke seg en husmor på en internatskole som hele tiden må gi av seg selv til barna. Om så noen av foreldrene har ting å utsette på opplegget, kan det fort bli fortvilelse og motløshet.

Eller en kan tenke seg en sykepleier på en tropeklinikk i Afrika, som tiltross for sin kolossale innsats stadig er vitne til at mange dør.

Eller en misjonsprest i Østen, som gjør sin trofaste evangelistgjerning år etter år uten å se stort til resultater.

Dette igjen utfordrer det bilde misjonæren har av seg selv. En stor del av vår selvfølelse er nemlig knyttet til det vi gjør og utretter og det andre mener om oss. Når vi så opplever skuffelse i forhold til de forventninger vi har til oss selv eller de forventninger vi tror andre har til oss, resulterer dette ofte i frustrasjon, sinne, skyldfølelse og dårlig samvittighet. Resultatet er at en lett presser seg lengre enn godt er. En befinner seg snart i en konflikt mellom ansvar og omsorg på den ene side og selvbeskyttelse på den andre.

I en familiesituasjon kan denne tilstand fort virke negativt. Ingen, heller ikke misjonærer, kan ustraffet tappe ut alle sine ressurser i arbeidssituasjonen på bekostning av familien. Det finnes livslover her som en må ta hensyn til. Jo mer uunnværlig man føler seg, desto viktigere er det å kunne sette grenser og si nei når målet for rimelig arbeidsinnsats er nådd. Ellers ligger konfliktene nær.²

Konflikter oppstår også lettere kolleger imellom når en er sliten. Dermed er en inne i en ond sirkel både i familie og kollegium. Dette er ikke ukjente fenomener i mange misjonæres liv.

Forskning viser videre at jo mer hengiven og pliktoppfyllende en er, jo større er risikoen for at en bruker opp sine ressurser på kort tid. Uklare grenser i arbeidssituasjonen vil ytterligere øke risikomomentet.

Som oppsummering er det viktig å understreke at alle undersøkelser omkring burn-out viser at det er den sosiale mellommenneskelige situasjon omkring ens arbeid som er den primære årsak til utmattelsen og ikke arbeiderens egne personlighetsproblemer.

1.2 Ved hjemreise er det berettiget å snakke om en *sorgreaksjon*. Det er et begrep som anvendes ved alle typer tapsopplevelse og avskjed.

Det er farvel med arbeid, menighet, kolleger og venner. For mange representerer dette avskjed med en intenst meningsfylt livsopplevelse med land og folk.

Alle disse farvel representerer en emosjonell påkjenning. Det krever arbeid og psykisk energi å komme igjennom alt dette. Det er derfor karakteristisk for mennesker som er inne i en slik sorgprosess at de har nedsatt yteevne, de er trette og ikke sjeldne mer irritable.³ Sorgprosessen består av hele den mentale utvikling som finner sted fra tapet oppstår til det skjer en forsoning og akseptasjon av tapet. Dette tar tid og en må følgelig regne med at det tar tid før en mentalt sett har kommet tilbake til hjemlandet.

Etter en periode er det m.a.o., ikke uvanlig at burn-out syndromet gjør seg gjeldende. I tillegg kommer sorgprosessen. Nettopp i en tid hvor en har lite å gå på, kommer arbeidet med avvikling, pakking, reising og alt strevet med å komme i jorden i sine nye omgivelser. Hjemkomstsituasjonen er fylt av emosjonelt meget krevende opplevelser.

I sjelesørgerisk faglitteratur synes det etterhvert alment akseptert at åndelig/sjelelige forhold ikke kan isoleres fra ytre forhold av psykosomatisk art. Det er f.eks. kjent hvordan fysisk sykdom kan påvirke vår religiøsitet. Likeledes vet vi idag en del om hvordan nervøsitet påvirker vår åndelige balanse.⁴

1.3 Tatt i betraktning den emosjonelt krevende situasjon ved hjemreise er det ikke å forundres over om en misjonær er i en *åndelig krisesituasjon* på slutten av en periode og like etter hjemkomst.

Dette arter seg gjerne i form av ulyst til bibellesing og bønn. Lite ork til å høre forkynnelse. Det en eventuelt hører går hus forbi. Enda mer fortvilende kan det oppleves at troens mer emosjonelle sider fungerer dårlig. En føler ingen glede eller trøst i Guds ord. Det hele er tomt. Anfektelse og tvil er vanlig.

1.4 Den som møter misjonæren i *sjelesorg* i denne tid må være istand til å vurdere den åndelige nød på bakgrunn av slike emosjonelle utmattelsestilstander som er beskrevet ovenfor. Sjelesørgeren må vite hvorfor misjonæren har det slik og la ham få ta sin ferie med god samvittighet. En må også innse at tid og fysisk oppbygging kan være de beste hjelpere for å få det åndelige liv i balanse igjen.

Det finnes ting en må snakke ut om og møte med andre av sjelesorgens midler. Det kommer vi tilbake til. Men her nøyer vi oss med

å understreke den nære sammenheng som er mellom psykosomatiske tilstander og åndelig liv, samt at leger og sjelesørgere kjenner til dette.

Et par måneders ferie er ofte i minste laget for å rette opp balansen dersom misjonæren er svært utmattet. Reisetjenesten er krevende. Om dette krav setter inn før ressursene er på plass igjen, er ikke veien lang før burn-out syndromet setter inn igjen. Dette synes å være noe av bakgrunnen for det utbredte ønske om studiepermisjon under hjemmeoppholdet. Misjonæren har et akutt behov for å være i en byggende livssituasjon over lengre tid.

2. Kultursjokk

Etter å ha intervjuet over tredve finske misjonærer om deres erfaringer ved hjemkomst, sammenfatter Rauha Voipio sine synspunkter i følgende artikkeloverskrift: «Ett slags kulturshock att återvenda».

Kultursjokk er ellers et noe upresist begrep. Det anvendes oftest i forbindelse med utreise og betegner da de følelsesmessige reaksjoner på alt det nye en misjonær møter av kulturell, sosial, politisk og religiøs art.

T. Wayne Dye har i artikkelen: «Stress-Producing Factors in Cultural Adjustment»⁵ levert en fin analyse av fenomenet kultursjokk. Han skiller her ut to faser. Den første beskrives med begrepet «kulturforvirring» og går på den første tid med følelsen av hjelpeløshet og usikkerhet. Den andre fasen betegnes som «kulturstress» og går på de stressfaktorer som ligger i at en stadig må søke å vende seg til å leve i en fremmed kultursituasjon. De psykiske reaksjoner som beskrives samsvarer langt på vei med de resultater f.eks. Leo Eitinger er kommet til ved studier av flyktningers og emigranternes opplevelse av sin nye verden.⁶ En føler seg fremmed og overveldes av alle de ytre stimuli og inntrykk. Manglende evne til å bearbeide de mange stimuli fører lett til psykiske reaksjoner. Hjemkomst er naturlig nok atskillig mindre krevende enn utreise hva kultursjokk angår. Likevel er det viktig at en ikke overser hva saken angår. I et lite veiledningshefte utgitt av Canadian International Development Agency anvendes begrepet «re-entry-stress» for å beskrive situasjonen. Her sies det at det for noen ikke synes å være så mange problemer forbundet med hjemkomst, «men at de fleste synes å oppleve hjemkomst atskillig mer krevende enn forventet».⁷

Poenget er at all forandring i et menneskes livssituasjon virker stressende. I vår sammenheng vil vi særlig merke oss tre aspekter ved forandring.

a) Forandringens størrelse. Generelt kan sies at å komme fra et u-land til Norge er en svær overgang.

b) Det uventede ved forandring. Når en reiser ut, er en forberedt på forandringer. Ved hjemkomst en en mindre forberedt. Stressforskning har vist at det uventede ved forandring er mye vanskeligere å hanskes med enn forventede forandringer.

c) Møte med et forandret selv. En tenker her på hva som skjer med ens identitet i møte med et u-lands fattigdom, andre kulturers verdier og holdninger osv. Over tid inkorporeres noe av dette nye i ens personlighet og ens identitet forandres.

Om vi i det følgende har disse tre punkter i mente, vil vi kort illustrere vårt anliggende slik det kan arte seg i møte med familie, venner og samfunn:

2.1 *Familie*. Gjensynet med familien er en betydningsfull begivenhet. Men den er ikke uten emosjonelle undertoner. For noen er det et møte med familiekonstellasjoner og spenninger som en hadde vært fri for i lang tid og derfor glemt eller fortrent. En kan eksempelvis tenke seg situasjonen til en ugift datter, som etter år med ansvarsfylt og omfattende arbeid ute, vender hjem til gamle foreldre i et lite bygdesamfunn. Hun forventes å ta seg av de gamle. Samtidig behandles hun fortsatt som datter i huset. En slik situasjon kan lett gi kontakt med hele det emosjonelle spenningskompleks mellom barn og foreldre. Dersom en av ens nærmeste har blitt borte i løpet av tiden ute, kan møtet med hjemmet virke sterkt. En skal ikke undres om en må igjennom en ny sorgreaksjon. Etter flere år ute knytter det seg naturlig nok store forventninger til møtet med familien. Men blant annet på grunn av de ovenfornevnte forhold kan dette møtet innebære store skuffelser og overraskelser.

2.2 *Venner*. Når en kommer hjem, søker en å oppta kontakten med gamle venner. Men en opplever at venner i mellomtiden har forandret seg og utviklet nye vennskaper, en prosess misjonæren har vært utenfor. Samtidig har misjonæren selv forandret seg. En opplever derfor at venner er annerledes enn tenkt og forventet. En blir ikke forstått og greier ikke å kommunisere sterke følelser som knyt-

ter seg til oppholdet ute. Det krever derfor initiativ for å bygge opp igjen relasjonene. Om venner mangler initiativ, er det viktig at misjonæren tar det. Men dette representerer et problem fordi misjonæren har så lite overskudd den første tiden.

2.3 *Samfunn*. I løpet av fire år forandrer samfunnet seg endel. Misjonæren på sin side glemmer en rekke detaljer. I tillegg kommer at han mentalt er innstilt på et annet samfunn. Forskjellene registreres ofte som hjelpeløshet i møte med hverdagens mange situasjoner.

2.4. *Misjonærbarna*. I denne sammenheng kan det være på sin plass å si noe om misjonærbarnas situasjon. For dem er hjemkomst et omfattende problem. De reiser fra sitt kjente og trygge nærmiljø. Hjemkomst betyr for dem ofte møte med en fremmed og tildels truende verden.

Dreier det seg om ungdom, vil mye i det norske miljø være kjent. Men tre år ute vil likevel ha en betydelig innflytelse. I ungdomstiden betyr gruppetilhørighet mye. Kjennskap til klesmoter, musikk og stil er avgjørende. Det skal derfor ikke mye til før en føler seg utenfor. Problemstillingene som antydes her fortjener en artikkel for seg. Det vil føre for langt i denne sammenheng. Når vi nevner det her, er det fordi misjonærbarnas situasjon krever mye oppmerksomhet og omsorg fra foreldrenes side. I flommen av krav som møter misjonærfamilien ved hjemkomst må barnas situasjon ha prioritet, noe som ikke er like lett på bakgrunn av de andre momentene vi har trukket frem i vår artikkel.

2.5 *Kan hjemkomststresset forebygges?*

a) Kunnskap om hjemkomstreaksjonene vil i seg selv gjøre overgangen lettere. En vil f.eks. ikke bli så fortvilet over følelsen av tretthet og uopplagthet. Kunnskap vil også motivere misjonæren til aktivt å søke ut av isolasjonen samt styrke evnen til å bearbeide og integrere stimuli.

b) Videre er det nyttig å bevisstgjøre seg sine forventninger. Hvordan blir boligsituasjonen? Hva med økonomien? Hvilke forventninger har andre til meg? Vil de være interessert i hva jeg har å fortelle?

Erfaring viser at interessen er begrenset for mennesker som ikke har vært i lignende tjeneste. Det er derfor av stor verdi om en kan finne frem til folk som forstår og er positivt interessert.

c) En skal også merke seg å ta vare på verdier en fikk med seg under oppholdet ute.

3. Spenningsforhold

Vi har hittil konsentrert oss om misjonærenes almentilstand og reaksjoner ved hjemkomst. Dette er de umiddelbare og mest iøynefallende reaksjoner. Etterhvert vil dypereliggende spenningsforhold kreve oppmerksomhet. Noen er i kontakt med disse spenninger. For andre er spenningen kamuflert og uttrykkes indirekte f.eks. i form av ulyst eller motstand mot å reise ut igjen. I alvorlige tilfeller kan disse spenninger gi nervøse symptomer såsom hodepine, depresjon o.a. – eller de slår inn på det åndelige område i form av anfektelse eller bitterhet.

Det er et komplisert samspill av indre personlighetsmessige og ytre miljømessige faktorer som utløser symptomene. Vi kan ikke gå mye inn på det her, men vil gjøre oppmerksom på et par områder som krever oppmerksomhet.

3.1 *Ektefellen*. Misjonærpar er underlagt de samme livslover for ekteskap og samliv som alle andre. To individer møtes. Her utspiller de seg selv med sin atferd, emosjoner, spenninger og verdier. Ekteskapet kan bli den rikeste av opplevelser – og den mest destruktive. I vår tid er ekteskapet av mange grunner under press. Tiden presser også misjonærene.

Misjonærene har ressurser i felles livssyn og livsoppgave. Men dette er neppe tilstrekkelig til å dekke over spenninger og vansker ektefellene imellom. En reiser ikke fra seg selv om en reiser til et annet land. Konflikter, av hvilken art de enn er, må alltid møtes med det alvor de fortjener. Får en ikke løst spenningsforhold før utreise, er det en betydelig fare for at konfliktene forverres ute. Det skyldes de fysiske og psykiske belastninger som arbeidssituasjonen krever. En har følgelig mindre å møte en ekteskapskonflikt med ute. Det finns heller ikke mange muligheter til å snakke igjennom tingene med en tredje person.

Men i tillegg er det forhold som er spesielle. Vi vil ganske kort peke på et par potensielle spenningsforhold.

a) Forhold til kallet. Det er vanlig at bare en av ektefellene har en entydig kallsopplevelse. I de fleste tilfeller er dette mammen. Den kvinnelige part går følgelig inn i en kallsituasjon. Dersom første

periode er vanskelig, kan det lett bygges opp spenning mellom ektefellene omkring kallsspørsmålet. Den ene part føler seg samvittighetsforpliktet til å reise ut. Den andre part har kanskje ikke disse følelser og er mer opptatt av de konkrete vansker i situasjonen.

Er det spenning mellom ektefellene kan lett kallsspørsmålet bli vanskelig. Dette skyldes ikke minst kallets karakter av åndelig størrelse. En våger ikke å være til hinder. En føler seg forpliktet til å akseptere situasjonen og være lojal. Spenningen graves derfor ned, men er ikke derved borte i forholdet mellom de to.

b) Forhold til arbeid. Den kvinnelige parts arbeidssituasjon er viktig. Kravet om definerte stillinger blir stadig mer påtrengende uten at kirke og misjon enda har funnet den endelige løsning på spørsmålet. De fleste kvinnelige ektefeller har idag en fagutdannelse. Videre må en være oppmerksom på en forandring av verdimeessig art i vår kultur. Menneskers selvfølelse synes stadig mer knyttet til det de gjør enn det de er. Hvor mye en måtte ønske dette annerledes, er det likevel en betydelig faktor å regne med. Om en ektefelle isoleres i sitt hjem, enten det er i Østens storbyer eller på en stasjon i Afrika, vil dette lett ramme hennes opplevelse av å være til nytte. M.a.o. får hun problemer med å oppleve sin situasjon meningsfullt. Ved en eventuell annengangs utreise vil det straks bli spørsmål om arbeid og livssituasjon. Ikke at hun ikke ønsker å reise ut. Det vanlige er at hun både aksepterer og ønsker å være lojal mot tjenesten. Problemet ligger med andre ord sjelden innenfor viljens kontroll. Men det arter seg mer som en indre motstand mot tre nye år i isolasjon. Tas ikke spørsmålet på alvor, vil vi igjen risikere at spenningen graves ned og lekker så siden ut i symptomer av nervøs art eller som spenning ektefellene imellom.

3.2. *Kollegene.* Som enkeltindivider relaterer vi oss til grupper. Disse er viktige for oss ettersom de dekker vårt behov for vennskap, støtte og kjærlighet. Primærgruppen her er familien, men i tillegg trenger vi vennegrupper og arbeidsgrupper.

Misjonærsituasjonen innskrenker relasjonsmulighetene vesentlig. I tillegg til å utgjøre et arbeidsfellesskap, representerer kollegiet både venner- og familiegruppen. I sin berømte bok om organisasjonspsykologi understreker Edgar H. Schein noe av dette når han sier: «Gruppen er viktig for å utvikle, forsterke og bekrefte vår identitetsfølelse og ivareta vår selvaktelse. Igjen er familien den gruppen hvor disse grunnleggende prosessene begynner, men forskjellige

andre typer av formelle og uformelle grupper – mange av dem på arbeidsplassen vår – blir en viktig kilde til fastsettelse eller bekreftelse av vårt begrep om hvem vi er, hvilken status vi har, hvor høyt vi verdsettes og dermed hvor høy vår selvaktelse skal være.»⁸

Misjonærkollegiet utgjør følgelig en uhyre vesentlig del av ens nærmiljø. Det ivaretar behovet for tilknytning og har avgjørende betydning for ens selvfølelse.

Jeg var engang på besøk på en utestasjon på Madagaskars vestkyst. Med meg hadde jeg frosne jordbær og fersk fløte fra tillitsmannens kone i Tananarive. I løpet av mitt opphold spurte jeg de to kvinnelige misjonærene hva som var det fineste i misjonærtjenesten. «Jo,» svarte de, «at vår kollega har så mye oppmerksomhet og omsorg for oss at hun sender oss jordbær og fløte».

Vi ser av dette hvor uhyre viktig det er at misjonærkollegiet fungerer bra.

Spenning og konflikter kan ellers fort ramme misjonæren på sentrale punkter i personligheten.

Et misjonærkollegium består av en liten gruppe mennesker som er plassert sammen. En velger m.a.o. ikke sine kolleger. Hvert av disse individer bringer inn seg selv, sine behov, sin adferd og sine konflikter i gruppen. Hvor det er misjonsstasjoner, finnes det følgelig små grupper som hver for seg utgjør et sosialt mikrokosmos. Den enkelte kommer derfor i en intens interaksjon med kollegene.

I gruppen er det innebygd en del spenningskiler, så som interne forhold mellom ansvar og lederskap, kompetanseforhold grunnlagt i alder, ansiennitet og utdanning, den store overvekt av kvinner i forhold til menn, ekteskapelig status osv.

Men kanskje mer belastende er de ubevisste psykiske spenninger den enkelte bærer med seg. Isolasjon, tretthet og slitasje har en tendens til å aktivere visse spenninger, noe som igjen skaper motsetninger i fellesskapet.

Misjonærene er, på grunn av sin isolasjon fra familie og venner forøvrig, svært avhengig av en kreativ og god atmosfære. Er kollegiet konfliktfylt, kan det lett virke destruktivt. Det er i denne sammenheng en må forstå at misjonærer oppgir et dårlig forhold til kolleger som årsak til at de avslutter sin gjerning.⁹

Når misjonæren kommer hjem, bringer han med seg disse uløste spenninger i forhold til kollegene. Blir de ikke løst eller oppgjort, vil de møte en igjen ved utreise eller prege ens opplevelse av tjenesten ute. Vanskelige kollegaforhold representerer alvorlige nederlag som

har brutt istykker idealer og forventninger om det kristne søskenfellesskap og forårsaker mye fortvilelse, skuffelse og bitterhet.

3.3 *Sjelesorgen* må i denne situasjonen søke å være så konkret som mulig. Greier en å sette navn på spenningsforhold, vil en lettere kunne forholde seg rasjonelt til problemene.

Vi kan illustrere vårt poeng ved å ta som eksempel en misjonær som uttrykker skuffelse over sine kolleger.

Vi må da spørre: Hvilken person retter skuffelsen seg mot? Hva gjorde eller sa vedkommende i og med at det såret slik? Hvorfor sa vedkommende dette? Hva er misjonærens eget bidrag til konflikten?

Greier en å sette navn på noe av dette, vil en være bedre istand til å skjelne mellom hva som har karakteren synd og hva som skyldes personlige og kanskje inadekvate reaksjoner. Syndserkjennelse er et viktig og nødvendig skritt om en søker forsoning – eller skriftemål.

Går vi til Det Nye Testamente, finner vi nyttige korrektiv til spørsmålet om holdning og forventning til kolleger. 1. Korinterbrev har en realisme og direktet som er oppsiktsvekkende. Paulus nevner her partidannelse og spenninger i menigheten, blodskam, rettssaker mellom brødre, dømmesyke, diskriminering ved nattverdbordet, hovmot pga. nådegavene osv.

På denne bakgrunn er det slående at han adresserer dem med ordene: «dere hellige». Men nettopp denne hilsen illustrerer mer enn noe annet at menighetslemmenes hellighet er i Kristus og ikke i dem selv.

Hvilke holdninger og forventninger har misjonæren til sine kolleger? Er forventningene orientert utifra det forhold at kollegene er syndere, som er rettferdiggjort ved troen alene, helliget til misjonærgjerning ved Kristus? Den som har dette klart, vil ikke i samme grad bli skuffet over kolleger og seg selv. Han vil istedet kunne si med Paulus: «Jeg takker alltid Gud for dere, for den nåde han har gitt dere i Kristus Jesus.» 1. Kor. 1.4.

Mon et slikt utgangspunkt vil øke toleransen kolleger imellom og hjelpe dem til gjensidig å støtte hverandre, og tilgi hverandre.

4. Det brutte selvbildet

Det hører til livets helligste stunder når et menneske svarer ja til misjonærkallet og for Kristi ansikt sier seg villig til å gå dit Ordet enda

ikke er kjent. Når dette ja så stadfestes av kirken i en høytidelig innvielse, blir det en dyptgripende samvittighetsforpliktelse til å gi sin tid, sin kraft og seg selv i tjenesten. Et misjonærkall vil på grunnleggende vis prege et menneskes identitet.¹⁰

Denne identitetsopplevelse henter næring fra flere kilder. En kan tenke på den trosform, de idealer og forventninger som gjelder i det miljø misjonæren ferdes. En kan nevne studiet av misjonens historie, som oftest en beretning om heltens kamp og seier. Men ikke minst søker en å identifisere seg med Bibelens høye og sterke idealer om den troendes liv i alminnelighet og Ordets tjeneres liv i særdeleshet. Misjonæren reiser ut på Guds løfter, i trygg forvisning om at: «Med bøn og Bibel vert allting godt.»

Misjonæren definerer med andre ord sitt selvbilde i forhold til tro, kall, innvielse og Guds Ord. Og slik må det være.

Misjonærtjenesten gir en overflod av nye erfaringer. Disse erfaringer vil påvirke hans selvbilde både positivt og negativt. Men det er med misjonærer som med folk flest at de har en tendens til å feste seg mer med de negative erfaringer enn ved de positive. Derfor kommer mange hjem med en følelse av nederlag og skyld.

Disse følelser trer tydelig frem i møte med Guds Ord, f.eks. 1. Kor. 13.3: «. . . ja, om jeg gir meg selv til å brennes, men ikke har kjærlighet, da gagner det meg intet.» – og en tenker på den fattige mor med det lille barn som engang rakte ut en hånd og ba om hjelp, og en sa nei, – eller dengang en talte harde, sinte ord til elevene – eller pasientene – eller . . .

Rom 12.10: «Elsk hverandre inderlig som søsken, sett de andre høyere enn dere selv.» – og en tenker på alle de ganger en snakket om sin kollega.

Slike ord vil alltid stå som lovens anklagende dom for en kristen. Når ordene blir så smertefulle for misjonæren, har det sammenheng med de forventninger og ambisjoner, det selvbildet og den identitet han hadde da han reiste ut. Hverdagsrealismen på misjonsmarken tvinger misjonæren inn i et møte med grunnleggende sannheter om ham selv. Som en misjonær treffende har uttrykt forholdet: «Grunnhotten kjem fram i oss her ute.»

Det som skjer er at misjonsmarkens sterke erfaringer slår sprekker i misjonærens selvbilde.

4.1. *Sjelesorg*. Nederlag i de relasjoner vi her har beskrevet, kollegaforhold og ens egen kristne identitet, vil gå dypt og ramme en

misjonær på et grunnleggende eksistensielt plan i personligheten. Det går på skadede relasjoner i forhold til nærmiljø og verdisystem. Slike forhold, uansett styrkegrad, vil med nødvendighet avstedkomme reaksjoner. Den reaksjon sjelesørgeren oftest møter synes å være av depressiv karakter. Nederlagene slår inn i personligheten og gir følelsen av å være uverdig og ubrukelig.

Når denne reaksjon er såvidt vanlig, kan endel av forklaringen ligge i at misjonærer som personlighetstyper ofte er sensitive og plikt-opplyllende. De føler for verdens nød, tar på seg kallsoppgaver o.l. Følgen er at de tar seg helt ut i tjenesten. Kommer det så nederlag i tillegg, har en lite å møte dem med.

Sjelesørgeren som møter en misjonær på hjemmeopphold må være seg bevisst at det tar tid å sortere ut og sette navn på de forskjellige faktorer som gjør seg gjeldende. Et vesentlig anliggende er å kunne skjelle mellom hva som er synd og skyld og hva som er følelsesreaksjoner grunnet i tretthet og en overfølsom samvittighet.

Om en ikke tar seg den nødvendige tid, står en i fare for f.eks. å tilsi syndenes forlatelse på altfor diffuse følelser av skyld. I så fall vil hjelpen være av begrenset verdi.

Det ville videre være av stor verdi om den sjelesørgeriske samtale søker å klargjøre misjonærens forventninger og idealer. En må spørre: Hvem forventer noe? Hva forventes? Hva forventer misjonæren av seg selv? Hva forventer Gud? Greier en å sette navn på noe av dette, vil en være bedre istand til å relatere forventningene til Guds Ord. Derved har en en unik mulighet til å hjelpe misjonæren til å integrere sterke erfaringer med trosliv og Kristusforståelse. Hjemmeoppholdet vil så kunne bli en tid med vekst og modning som kristen.

4.2 Et bibelsk eksempel. I beretningen om Peters kall, fall og oppreisning finner vi vårt anliggende illustrert på den fineste måte:

Om vi studerer den serie møtesituasjoner mellom Jesus og Peter som er skildret i Det Nye Testamente, finner vi en rekke detaljer som er vel verd å merke seg i vår sammenheng. Vi vil eksempelvis nevne et par. Lk 5: Peter bøyer kne og bekjenner: «Gå fra meg Herre, for jeg er en syndig mann.» Men nettopp i dette øyeblikk lyder ordene: «Vær ikke redd: Fra nå av skal du fange mennesker.»

I Mt. 14.22–32 og Mt. 16.13–23 finner vi eksempler på hvordan trosbekjennelse og nederlag følger tett på hverandre. Og etter flere års samvær med Jesus, etter å ha hørt, sett og opplevd hele evange-

liet, stilles han på prøve. Og hva skjer: «Da gav han seg til å banne og sverge: «Jeg kjenner ikke den mannen.» (Mt. 26).

Misjonæren Peter når bunnen – og tror han er ferdig som Jesu etterfølger – inntil påskemorgen:

«Men gå avsted og si til hans disipler *og til Peter . . .*» (Mk. 16). Mon det er først her, etter å ha lidd sitt mest fatale nederlag og likevel fått en spesiell hilsen fra Jesus, at Peter begynner å ane hva som skjedde på korset, hva tilgivelse er, hva evangeliet er.

I den siste samtalen mellom Jesus og Peter kommer misjonærens nederlag og lengsel så fint til uttrykk i setningen: «Herre du vet alt, du vet at jeg har deg kjær.» (Joh. 21). Og på denne erkjennelse kalles han pånytt: «Fø mine lam.»

Peter ble fornyet på grunnlag av Kristi verk og personlige nådehilsen. Hans sterke Kristusvitnesbyrd på pinsedag hadde neppe vært mulig uten den smertefulle erfaring av synd og nåde.

4.3. *En oppsummering.* Jesu veiledning av Peter gir oss en modell for sjelesorgens møte med misjonæren på hjemmeopphold. Siktemålet for det sjelesørgeriske arbeid kan oppsummeres i begrepet forsoning. Det går på forsoning med erkjennelse av ens menneskelige og åndelige begrensning, forsoning med venner og familie, ektefelle og kolleger. Og dypest sett en forsoning med Gud i Jesus Kristus. Misjonærens kall og vitnesbyrd springer ut av denne forsoning. Det er som en misjonær engang skrev etter å ha arbeidet seg igjennom en rekke spørsmål under hjemmeoppholdet:

«Jeg har visst at jeg får være barn ene og alene for Jesu skyld, men at min tjeneste også er helt og fullt av nåde og under nåde, det har jeg ikke visst, iallefall ikke følelsmessig. Jeg har altså egentlig ikke trodd at Gud kan være glad i meg akkurat slik jeg er. Ubevisst har jeg forsøkt å oppnå hans kjærlighet og velbehag gjennom tjenesten. Resultatet er slit og skyldfølelse. Nå begynner jeg å fatte på en ny og frigjørende måte at Gud, min Far, er glad i meg, akkurat slik jeg er.»

Vi brukte innledningsvis bildet av storbagasjen for å illustrere den prosess misjonæren går igjennom under hjemmeoppholdet. Om misjonæren får pakket ut hele den ikke-materielle storbagasje og nådd til bunns og der funnet gleden over forsoningen i Jesus Kristus vil han kunne erfare profeten Jesaias ord: «Ja, med glede skal dere dra ut og føres lykkelig fram.» (Jes. 55.12).

NOTER

1. A. Dyregrov, P. H. Finne og M. Raundalen: «Burnout»-syndromet. Tidsskrift for Den norske legeforening, nr. 14/1982 s. 786-788.
S. Daniel & M. L. Rogers: Burn-Out and the Pastorate: A Critical Review with Implications for Pastors. Journal of Psychology and Theology, 1981, vol. 9 no. 3 p. 232-249.
T. Ruud: Utbrente medarbeidere - Et problem i kristelig arbeid? Mentor nr. 2/1982.
2. Eivind & Eldbjørg Haga: Hjelpeyrke og familieliv. Sykepleien, 1980.
3. H. J. Holm: Sorg og sorgreaksjoner i medisinen. P.F's studiebibliotek nr. 5 1977. s. 57 ff.
4. Se f.eks. A. Roness et al. Sjelesorg overfor deprimerte. Oslo 1982.
5. T. Wayne Dye: Stressproducing Factors in Cultural Adjustment. Missiology 1974.
6. L. Eitinger: Psykiatriske undersøkelser blant flyktninger i Norge, Oslo 1958.
7. Re-entry: A guide for returning home. Canadian International Development Agency, Quebec 1979.
8. E. H. Schein: Organisasjonspsykologi, Oslo 1982 s. 181f.
9. A. S. Burgess: Misjonær bli på din post. Norsk Tidsskrift for Misjon, III, 1966.
10. Ø. Eide: Kall og krise, Tidsskrift for Sjelesorg, nr. 4 1982.